

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-123>

УДК 336.71

ФОРМУВАННЯ ДЕПОЗИТНИХ РЕСУРСІВ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

FORMATION OF DEPOSIT RESOURCES IN THE CONTEXT OF ENSURING THE SUSTAINABILITY OF THE BANKING SYSTEM

Соколовська Ірина Петрівнакандидат економічних наук, доцент,
Університет економіки та права «КРОК»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4833-8337>**Sokolovska Iryna**

University of Economy and Law "KROK"

Статтю присвячено аналізу особливостей формування депозитних ресурсів в умовах воєнної економіки у контексті забезпечення внутрішньої фінансової стійкості банківської системи та економіки України. Розглянуто різні підходи до виділення критеріїв досягнення фінансової стійкості банківських установ. На основі статистичного аналізу виявлено негативні тенденції, що створюють ризики не лише для банківської системи, а й загалом для стійкості економіки. Зазначено, що негативний тренд до зменшення частки довгострокових депозитів спостерігається незалежно від валюти розміщення та сектору економіки. Проаналізовано структурні зрушення у депозитних ресурсах, залучених банками від різних секторів економіки. Підсумовано, що збільшення частки корпоративного сектору у фондуванні банківської системи створює додаткові загрози для її стійкості, оскільки вони є більш концентрованими та містять вищі ризики втрати ліквідності під час дії зовнішніх шоків порівняно із менш консолідованими коштами вкладників фізичних осіб. Наголошено на необхідності усунення наявних дисбалансів у формуванні депозитних ресурсів як важливої передумови відновлення кредитування та стійкості економіки у період повоєнного відновлення.

Ключові слова: фінансова стійкість, депозитні ресурси, поточні депозити, довгострокові депозити, доларизація депозитів, секторальна структура депозитів.

The article is devoted to the analysis of peculiarities of formation of deposit resources in the conditions of the wartime economy in the context of ensuring internal financial stability of the banking system and the economy of Ukraine. The article considers different approaches to allocation of criteria for achieving financial stability of banking institutions. It is determined that the sustainability of the banking system cannot be considered in isolation from the sustainability of the national economy, which implies the effective performance by banks of the functions of financial intermediation in the use of the available resource potential of economic entities to intensify investment activity in the real sector. Based on a statistical analysis of the banking system indicators, the article reveals negative trends that pose risks not only to the banking system but also to the overall economic sustainability due to inefficient use of financial resources. In particular, the tendency to increase the share of short-term resources limits the credit potential of the economy and at the same time increases liquidity risks in the banking system under conditions of uncertainty. It is found that the negative trend towards a decrease in the share of long-term deposits is observed regardless of the currency of placement and the sector of the economy. A statistical assessment of the level of dollarisation of household deposits, which for a long period of time have accounted for more than a third of the total household deposits, is carried out. At the same time, the analysis of foreign currency deposits by term structure revealed a tendency to increase the share of foreign currency demand deposits. It is concluded that maintaining access to one's own savings in the face of uncertainty prevails over the desire to receive higher interest income when placing funds on time deposits. Structural shifts in deposit resources attracted by banks from different sectors of the economy are analysed. It is noted that structural changes in the funding of the banking system in favour of the corporate sector were not formed mainly due to the gradual decline in real household incomes over the past decade. It is concluded that an increase in the share of the corporate sector in the banking system's funding creates additional threats to its sustainability, as they are more concentrated and contain higher risks of liquidity loss in the event of external shocks

compared to less consolidated funds of individual depositors. The author emphasises the need to eliminate the existing imbalances in the formation of deposit resources as an important prerequisite for the resumption of lending and economic sustainability in the post-war recovery period.

Keywords: financial stability, deposit resources, current deposits, long-term deposits, dollarisation of deposits, sectoral structure of deposits.

Постановка проблеми. У періоди посилення дії геополітичних шоків, соціально-економічних та фінансових криз одним із ключових завдань є забезпечення фінансової стійкості і надійності функціонування банківського сектору економіки. У цьому аспекті актуалізується проблема макроекономічного підходу до особливостей формування та збереження ресурсної бази банківських установ як основи їх стійкості. Адже фінансова стійкість є запорукою функціонування не лише окремих банків як суб'єктів господарювання, а й необхідною передумовою ефективного використання, розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів задля підтримки стійкості економіки як єдиної цілісної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналізу проблеми стійкості банківської системи присвячено численні праці зарубіжних та українських науковців. В умовах посилення дії зовнішніх шоків особливої актуальності набули дослідження, присвячені пошуку напрямків посилення стійкості фінансових інститутів для мінімізації негативного впливу наявних дисбалансів. Зокрема, S. Fischer, продовжуючи пошук взаємозв'язків між монетарною політикою та фінансовою стабільністю після світової фінансової кризи досліджував питання про тренди змін довгострокової рівноважної реальної процентної ставки та необхідність досягнення фінансової стабільності засобами монетарного регулювання [1]. M. Egan, H. Ali та M. Gregor Matvos розробили структурну емпіричну модель банківського сектору США та встановили особливості розподілу коштів вкладників між різними банками, визначивши мінімальний рівень вимог до капіталу для уникнення значної нестабільності в банківській системі [2]. Важливим напрямком сучасних наукових пошуків є дослідження впливу фіскальної експансії на поведінку банків та інвестиційну активність корпоративного сектору. Зокрема, обчислення кількісного вираження ефекту витіснення для сучасної економіки дозволило групі дослідників дійти висновку, що збільшення співвідношення облігацій до активів банків-первинних дилерів на 1% зменшує обсяги кредитування на 0,2%, що призводить до скоро-

чення інвестицій, прибутків та заробітних плат підприємств [3].

Дослідження чинників стійкості національної банківської системи актуалізувалися на етапі подолання наслідків світової фінансової кризи 2008–2009 р. р., агресії РФ на Сході України, шоку пандемії Covid-20, що, зокрема, знайшло відображення у працях О. Дзюблюка, В. Рудан [4], В. Міщенко, С. Науменкової [5], Л. Шемаєвої, Я. Жаліла, Д. Гладких [6] та багатьох інших. У відповідь на особливі виклики, що впливають на банківську систему України в умовах повномасштабної війни, з'явилися публікації українських вчених, присвячених дослідженню особливостей функціонування фінансових інститутів в умовах воєнного стану [7].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідження джерел стійкості банківської системи в умовах турбулентності охоплює аналіз багатьох чинників мікро- та макроекономічного рівня, які мають свої особливі форми прояву залежно від особливостей функціонування економічної системи в цілому та специфіки інституціоналізації фінансового ринку.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою цієї статті є аналіз особливостей формування депозитних ресурсів в умовах воєнної економіки у контексті забезпечення внутрішньої фінансової стійкості банківської системи та економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. В економічних дослідженнях існують різні підходи до визначення поняття фінансова стійкість. У макроекономічному сенсі під стійкістю фінансової системи країни розглядають здатність витримувати вплив зовнішніх шоків та внутрішніх дисбалансів, зберігаючи при цьому спроможність відтворювати ключові властивості та функції в економіці [6]. Європейський Центральний банк визначає фінансову стабільність як стан, за якого фінансова система, що складається з фінансових посередників, ринків та ринкової інфраструктури, здатна протистояти шокам та усуненню фінансових дисбалансів [8].

В основу оцінки стійкості банків Національним банком України покладено більш

вузький мікро пруденційний підхід, що орієнтується на забезпечення фінансової стійкості окремих фінансових установ. Він базується, перш за все, на оцінці показників якості активів (asset quality review – AQR) та визначенні необхідного рівня капіталізації для окремих банків за результатами стрес тестувань. Слід зазначити, що НБУ розпочав проведення оцінки стійкості банків з 2018 р., плануючи це робити щорічно, однак у роки найбільшої турбулентності, викликані корона кризою 2020 р. та повномасштабним вторгненням РФ у 2022 р., дана процедура не проводилась. Згідно затверджених НБУ у 2023 р. правил оцінки стійкості банків під час дії воєнного стану, було передбачено:

– оцінку якості активів та прийнятності забезпечення за кредитними операціями; перевірку оцінки вартості майна, розрахунок розміру регулятивного та основного капіталу, а також значень нормативів достатності капіталу (з урахуванням оцінки якості активів та прийнятності забезпечення за кредитними операціями, без урахування результатів перевірки оцінки вартості майна).

– екстраполяцію результатів оцінки показників першого етапу щодо якості кредитів на інші кредитні операції банку та додаткові заходи щодо перевірки вартості майна, проводиться відповідна корекція показників капіталу.

– стрес-тестування за базовим макроекономічним сценарієм, на основі якого визначаються прогнози показники фінансової стійкості банку [9].

За підсумками результатів оцінки стійкості банків у 2023 р., яку пройшли 20 банківських установ, що акумулюють 90% чистих активів системи, Національний банк дійшов оптимістичного висновку про достатність капіталу більшості банків та високий запас міцності системи, що стало можливим завдяки високим прибуткам банківських установ [10].

Разом з тим, оптимізм НБУ в оцінці стійкості банківської системи в умовах війни не означає відсутності системних ризиків та загроз подальшого розвитку. Навіть сам факт отримання банками надприбутків попри руйнівні наслідки воєнної агресії для економіки свідчить про певні функціональні та інституційні викривлення системи [11]. А вже лише від знищення нерухомості збитки банків сягнули 750 млн. грн. на кінець 2022 р., а очікувані втрати кредитного портфеля можуть зрости до 20% від довоєнного рівня [12].

Вважаємо, що стійкість банківської системи не може розглядатись ізольовано від стійкості національної економіки, що передбачає ефективне виконання банками функцій фінансового посередництва у використанні наявного ресурсного потенціалу суб'єктів економіки для активізації інвестиційної активності реального сектору. Однак наявність внутрішніх дисбалансів у формуванні ресурсної бази банківських установ є причиною їх функціональної неефективності.

Одним із ризиків для стійкості банківської системи у лютому 2022 р. була загроза масового відтоку депозитів внаслідок шоку повномасштабного вторгнення РФ. Однак завдяки оперативній реакції НБУ значного відпливу коштів із банківської системи вдалось уникнути. Так, скорочення депозитів фізичних осіб спостерігалось лише у перші місяці запровадження воєнного стану та становило близько 21 млн. грн. або 3,4% у березні порівняно з січнем 2022 р. У подальшому спостерігалась позитивна динаміка обсягів залучених коштів домашніх господарств – на 28% за підсумками 2022 р. та на 16% за 2023 р., а станом на квітень 2024 р. на рахунках населення було розміщено 1235,28 млрд. грн., що у 1,5 рази перевищило рівень 2021 р. у номінальному виразі [13]. Таку динаміку в умовах шоків воєнної економіки можна пояснити одночасною дією різних чинників, серед яких найвагомими є зростання виплат на поточні рахунки військовослужбовців та скорочення споживчих витрат домашніх господарств [14].

Разом з тим, аналіз термінів розміщення депозитів населення демонструє негативну тенденцію до погіршення строкової структури залучених ресурсів - частка коштів на вимогу у загальному обсязі депозитів домашніх господарств збільшилась із 59,6% на кінець 2021 р. до 63,4% на квітень 2024 р. (рис. 1). Негативний тренд до зменшення частки довгострокових (понад 2 роки) депозитів домашніх господарств відбувається у банківській системі впродовж останнього десятиліття. Так, якщо на кінець 2013 р. їх частка складала 3,3% у загальній структурі залучених банками коштів населення, то на квітень 2024 р. – лише 0,8%, що значно збільшує волатильність інституціоналізованих заощаджень, що зменшує стійкість банківської системи та фінансовий ресурс для кредитування реального сектору. Отже, зростання короткострокової депозитної бази є одним із найбільших ризиків банківської системи, оскільки одночасно посилює ризик ліквідності та обмежує її кредитний потенціал.

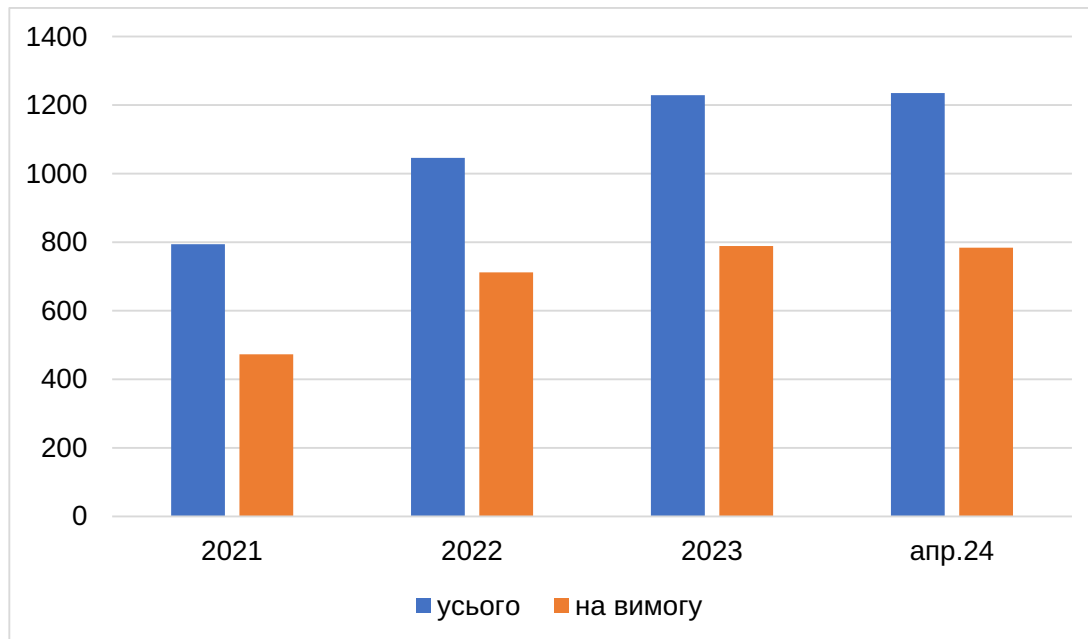

Рис. 1. Динаміка та структура депозитів домашніх господарств у розрізі термінів (2021–2024 рр., млрд. грн.)

Джерело: сформовано на основі [15]

Іншою проблемою залишається достатньо високий і стійкий у часі рівень доларизації депозитів – якщо на кінець 2021 р. частка валютних депозитів у загальному обсязі залучених банками коштів населення становила 36,2%, то на квітень 2024 р. – 35,3%, а максимальне значення за цей період даний показник мав на кінець 2022 р. – 37,5%. При цьому аналіз валютних депозитів за строковою структурою демонструє ту ж негативну тенденцію, що і загальний обсяг депозитів – частка валютних коштів на вимогу стабільно перевищує 60%, повільно зростаючи із 63,9% на кінець 2021 р. до 64,7% на квітень 2024 р. Цей свідчить про те, що страх втрати доступу до власних заощаджень у населення в умовах невизначеності переважає над бажанням отримати вищі відсоткові доходи при розміщенні коштів на умовах строковості.

Додаткові ризики для стійкості банківської системи створюються внаслідок структурних змін обсягів залучених коштів у розрізі секторів економіки. Станом на кінець 2022 р. основним джерелом фондування банків все ще залишалися заощадження домашніх господарств – їх частка складала 55,5% (рис. 3), однак протягом наступного періоду (до квітня 2024 р.) спостерігалось поступове скорочення даного показника до 49,9% (рис. 4).

Натомість частка нефінансових корпорацій у загальному обсязі депозитів банківською

системи збільшилась за період дії воєнного стану на 7,3% – з 37,1 до 44,4%. Внесок інших секторів економіки у формування ресурсної бази банків є досить незначним відносно стабільним (збільшення частки сектору державного управління на (рис. 3, 4). Слід зауважити, що тенденція до зміни співвідношення у фондуванні банківської системи на користь корпоративного сектору не є феноменом 2022–2024 р. р., а сформувалася значно раніше внаслідок поступового падіння реальних доходів населення та частково – через втрату довіри до банків під час реформування системи у 2014–2015 р.р. До прикладу, у період з 2010 до 2015 року частка депозитів населення у їх загальному обсязі скоротилась із 66 до 57%, а порівняння структурних зрушень протягом 2010–2024 р. р. дозволяє зробити висновок, що темп падіння частки коштів домашніх господарств у формуванні ресурсів банківської системи склав 25%.

Вважаємо, що переважання коштів корпоративного сектору у фондуванні банківської системи створює додаткові загрози для її стійкості, оскільки вони є більш концентрованими, а тому містять вищі ризики втрати ліквідності під час дії зовнішніх шоків порівняно із менш консолідованими коштами вкладників фізичних осіб.

Висновки. Аналіз особливостей формування депозитної бази національної банків-

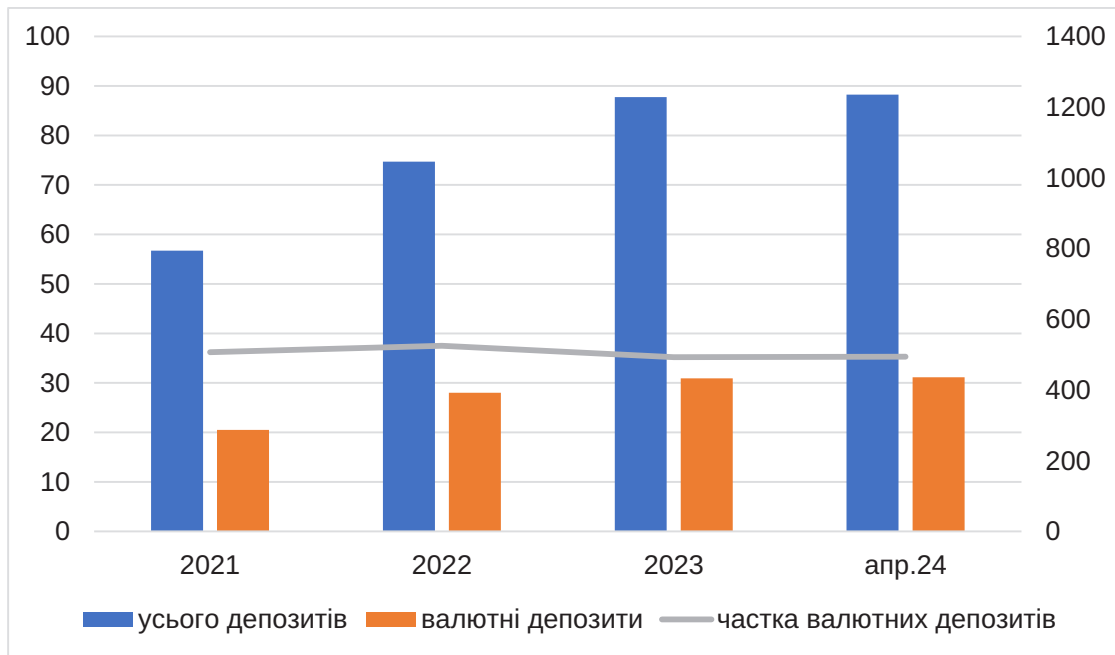

Рис. 2. Динаміка структура залучених банками депозитів домашніх господарств у розрізі валют (2021–2024 рр., млрд. грн.)

Джерело: сформовано на основі [15]

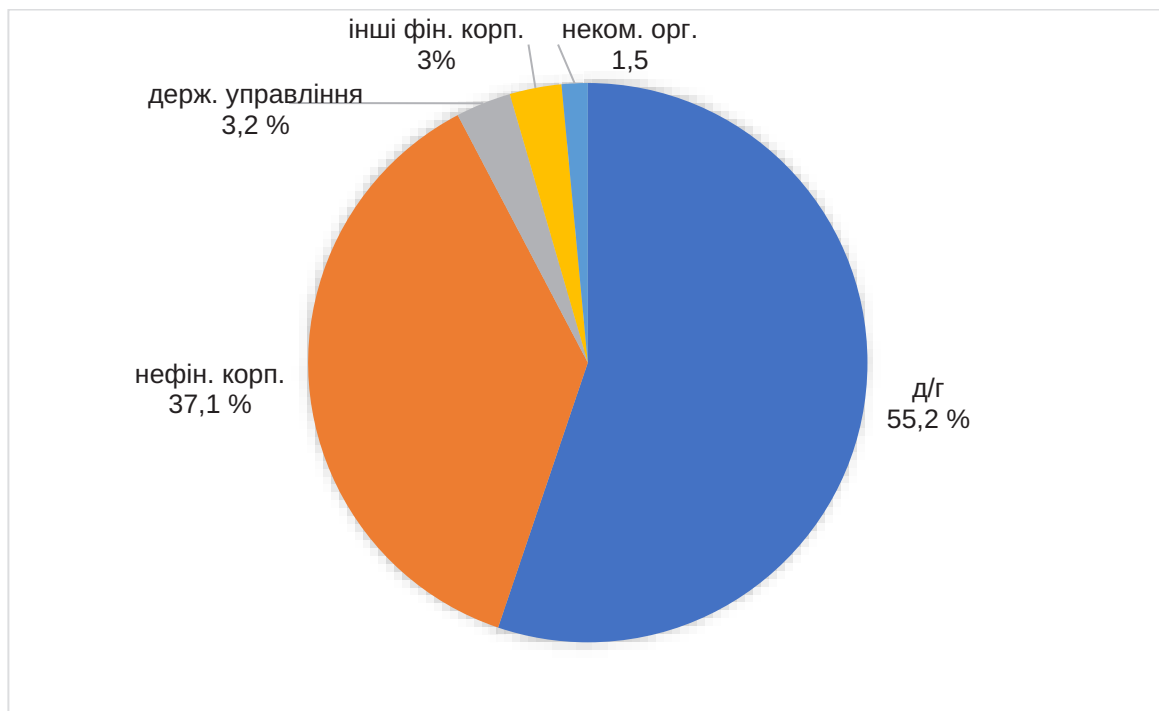

Рис. 3. Структура залучених банками депозитів у розрізі секторів економіки (грудень 2022 р., % від загального обсягу депозитів).

Джерело: сформовано на основі [15]

ської системи дозволяє виділити ряд негативних тенденцій, що створює ризики не лише для банківської системи, а й загалом для економіки через неефективне

використання фінансових ресурсів. Один із найбільших ризиків обумовлюється зростанням короткострокової депозитної бази, що обмежує її кредитний потенціал економіки

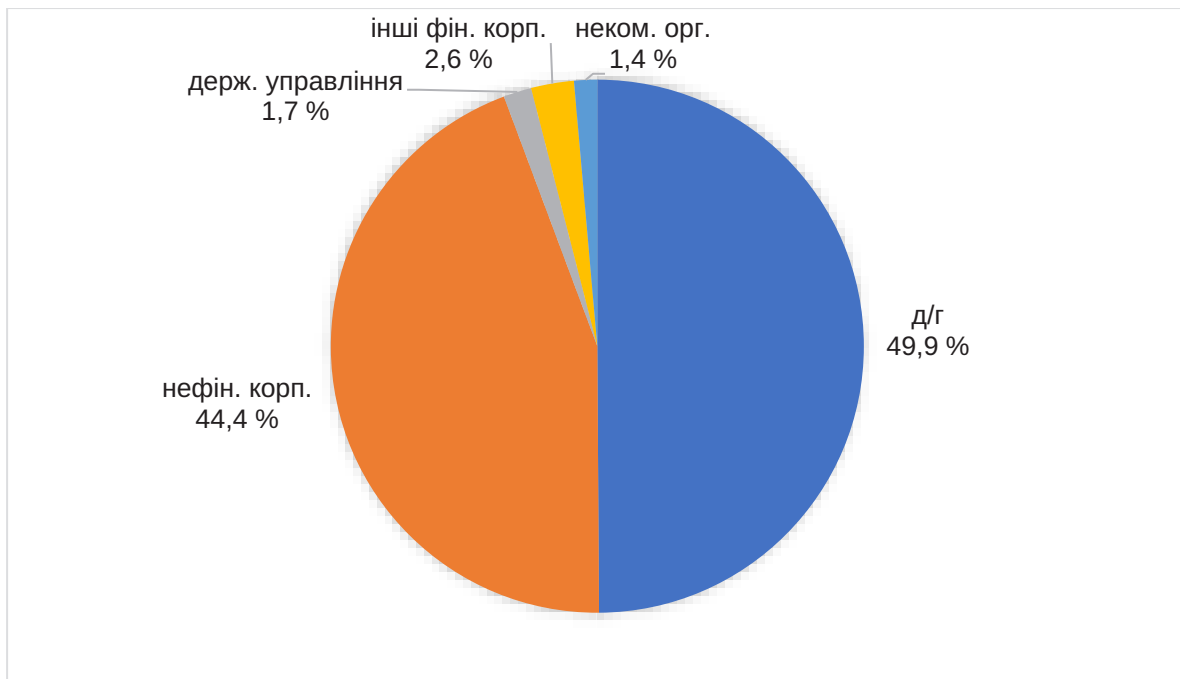

Рис. 4. Структура залучених банками депозитів у розрізі секторів економіки (квітень 2024 р., % від загального обсягу депозитів)

Джерело: сформовано на основі [15]

та одночасно посилює ризики ліквідності для банківської системи. При цьому негативний тренд до зменшення частки довгострокових депозитів спостерігається упродовж останніх років незалежно від валюти розміщення та сектору економіки. Одночасно додаткові ризики для стійкості банківської системи створюються внаслідок високого рівня доларизації депозитів та негативних змін у секторальній структурі залучених банками депозитних

ресурсів. Зокрема, збільшення частки корпоративного сектору у фондуванні банківської системи посилює волатильність фінансової бази банківської системи. Усунення наявних дисбалансів у формуванні депозитних ресурсів є важливою передумовою відновлення кредитування та стійкості економіки у період повоєнного відновлення, що є перспективним напрямком подальших досліджень у даній царині.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Fischer, Stanley. 2016. "Monetary Policy, Financial Stability, and the Zero Lower Bound." *American Economic Review*, 106 (5): 39–42.
2. Egan, Mark, Ali Hortaçsu, and Gregor Matvos. 2017. "Deposit Competition and Financial Fragility: Evidence from the US Banking Sector." *American Economic Review*, 107 (1): 169–216. DOI: 10.1257/aer.20150342
3. Önder, Yasin Kürşat, Sara Restrepo-Tamayo, Maria Alejandra Ruiz-Sanchez, and Mauricio Villamizar-Villegas. 2024. "Government Borrowing and Crowding Out." *American Economic Journal: Macroeconomics*, 16 (1): 286–321. DOI: 10.1257/mac.20200273
4. Управління ліквідністю банківської системи України : монографія / О. В. Дзюблюк, В. Я. Рудан. Тернопіль : Вектор, 2016. 290 с.
5. Міщенко В. І., Науменкова С. В. Банківська система України: проблеми становлення та розвитку. *Фінанси України*. 2016. № 5. С. 7–33. URL: finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4322 (дата звернення: 02.06.2024).
6. Шемаєва Л. Г., Жаліло Я. А., Гладких Д. М., Касперович Ю. В., Лондар Л. П., Дешко А. Л. Внутрішні чинники зміцнення стійкості фінансової системи України. *Економіка України*. 2020. № 7. С. 35–54. DOI: <https://doi.org/10.15407/econpmuukr.2020.07.035> (дата звернення: 02.06.2024).
7. Гдадких Д. М., Любич О. О. Основні проблеми грошово-кредитної системи в умовах війни. *Фінанси України*. 2023. № 2. С. 27–52. DOI: <https://doi.org/10.33763/finykr2023.02.027> (дата звернення: 02.06.2024).

8. European Central Bank. Financial stability. URL: <https://www.ecb.europa.eu/paym/financial-stability/html/index.en.html> (дата звернення: 05.06.2024).
9. Про затвердження Правил здійснення оцінки стійкості банків і банківської системи України в 2023 році. Постанова Правління НБУ № 56 від 25.04.23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0056500-23#n16> (дата звернення: 07.06.2024).
10. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність. Грудень 2023 р. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2023-H2.pdf?v=6#page=37 (дата звернення: 08.06.2024).
11. Соколовська І. П., Пейков О. В. Національний феномен рентабельності банків в умовах війни. *Бізнес Інформ*. 2024. № 2. С. 184–193. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-2-184-193> (дата звернення: 16.06.2024).
12. Національний банк України. Стратегія розвитку фінансового сектору України. 29 серпня 2023 р. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nova-strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-protistoyannya-viklikam-viyni-u-finansovomu-sektori-ta-pidtrimannya-vidnovlennya-ekonomiki-ukrayini> (дата звернення: 16.06.2024).
13. Національний банк України. Наглядова статистика. Основні показники діяльності банків України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1> (дата звернення: 16.06.2024).
14. Соколовська І.П. Ефективність інструментів монетарної політики в умовах воєнної економіки. *Ефективна економіка*. 2024. № 5. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.5.72> (дата звернення: 18.06.2024).
15. Національний банк України. Статистика фінансового сектору. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial#1ms> (дата звернення: 20.06.2024).

REFERENCES:

1. Fischer S. (2016) Monetary Policy, Financial Stability, and the Zero Lower Bound. *American Economic Review*, vol. 106 (5), pp. 39–42.
2. Egan M., Ali H., Gregor M. (2017) Deposit Competition and Financial Fragility: Evidence from the US Banking Sector. *American Economic Review*, vol. 107 (1), pp. 169–216. DOI: 10.1257/aer.20150342
3. Önder Yasin Kürşat, Sara Restrepo-Tamayo, Maria Alejandra Ruiz-Sanchez, Mauricio Villamizar-Villegas (2024) Government Borrowing and Crowding Out. *American Economic Journal: Macroeconomics*, vol. 16 (1), pp. 286–321. DOI: 10.1257/mac.20200273
4. Dziubliuk O. V., Rudan V. Y. (2016) *Upravlinnia likvidnistiu bankivskoi systemy Ukrainy: monografiia* [Liquidity management of the banking system of Ukraine: monograph]. Ternopil: Vektor, 290 p. (in Ukrainian).
5. Mishchenko V. I., Naumenkova S. V. (2016) Bankivska systema Ukrainy: problemy stanovlennia ta rozvytku [The banking system of Ukraine: problems of formation and development]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*. vol. 5, pp. 7–33. Available at: finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4322 (accessed June 2, 2024)
6. Shemayeva, L., Zhalilo, Y., Hladkykh, D., Kasperovych, Y., Londar, L., Deshko, A. (2020) Vnutrishni chynnyky zmitsnennia stiiikosti finansovoi systemy Ukrainy [Internal factors of strengthening sustainability of the financial system of Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, vol. 7, pp. 35–54. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2020.07.035> (accessed June 2, 2024)
7. Hdadkykh, D.M., Liubich, O.O. (2023) Osnovni problemy hroshovo-kredytnoi systemy v umovakh viiny [The main problems of the monetary system in times of war]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, vol. 2. DOI: <https://doi.org/10.33763/finykr2023.02.027> (accessed June 2, 2024).
8. European Central Bank. Financial stability. Available at: <https://www.ecb.europa.eu/paym/financial-stability/html/index.en.html> (accessed June 5, 2024).
9. Pro zatverdzhennia Pravyl zdiisnennia otsinky stiiikosti bankiv i bankivskoi systemy Ukrainy v 2023 rotsi. Postanova Pravlinnia NBU № 56 vid 25.04.23 [On Approval of the Rules for Assessing the Resilience of Banks and the Banking System of Ukraine in 2023. Resolution of the NBU Board No. 56 of 25.04.23]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0056500-23#n16> (accessed June 7, 2024).
10. Natsionalnyi bank Ukrainy. Zvit pro finansovu stabilnist. Hruden 2023 r. [National Bank of Ukraine. Financial Stability Report. December 2023]. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2023-H2.pdf?v=6#page=37 (accessed June 8, 2024).
11. Sokolovska I. P., Piejkov, O. V. (2024) Natsionalnyi fenomen rentabelnosti bankiv v umovakh viiny [The national phenomenon of bank profitability in times of war]. *Biznes Inform – Business Inform*, vol. 2. Available at: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-2-184-193> (accessed June 16, 2024).
12. Natsionalnyi bank Ukrainy. Stratehiia rozvytku finansovoho sektoru Ukrainy. 29 serpnia 2023 roku [National Bank of Ukraine. Strategy for the Development of the Financial Sector of Ukraine. 29 August]. Available at:

<https://bank.gov.ua/ua/news/all/nova-strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-protistoyannya-viklikam-viyni-u-finansovomu-sektori-ta-pidtrimannya-vidnovlennya-ekonomiki-ukrayini> (accessed June 16, 2024).

13. Natsionalnyi bank Ukrainy. Nahliadova statystyka. Osnovni pokaznyky diialnosti bankiv Ukrainy [National Bank of Ukraine. Supervisory Data. Key performance indicators of Ukrainian banks]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1> (accessed June 16, 2024).

14. Sokolovska, I. P. (2024) Efektyvnist instrumentiv monetarnoi polityky v umovakh voiennoi ekonomiky [Efficiency of monetary policy instruments in a wartime economy]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, vol. 5. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.5.72> (accessed June 18, 2024).

15. Natsionalnyi bank Ukrainy. Statystyka finansovoho sektoru. [National Bank of Ukraine. Statistics of the financial sector]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial#1ms> (accessed June 20, 2024).